

Crtice iz povijesti Blata - Na današnji dan, 21. veljače, davne 1912. godine završeni su radovi na prvom melioracionom tunelu u Austro - Ugarskoj monarhiji koji se nalazi na području Općine Blato.Â

Krajem XIX. i početkom XX. stoljeća Dalmacija je bila sastavni dio Austro-Ugarske Monarhije, nagodbom iz 1867./68. Dalmacija i Istra bile su sastavni dio austrijskog dijela dvojne monarhije. Dalmacija je u tom periodu bila agrarna i izrazito nerazvijena zemlja, sa gospodarstvom u teškom stanju. Uvozila je za svoje potrebe žito i industrijske proizvode, a izvozila vino, ulje, voće, soljenu ribu i drvo.

Veliki problem u Dalmaciji se javlja krajem XIX. stoljeća zbog ekonomske krize. Veliki postotak stanovništva, njih čak 85% živilo je od zemljoradnje i prodaje svojih usjeva. Kako je došlo do uvoza jeftinog američkog žita, domaći proizvođači nisu mogli konkurirati cijenama i nisu mogli prodati svoje proizvode. Nemogućnost da konkuriraju na tržištu dovodi ih u tešku financijsku situaciju u kojoj nisu u mogućnosti plaćati poreze i prehranjivati obitelj. Ostaju bez svoje imovine i prihoda za život. U takvim uvjetima prisiljeni su seliti se. Osim uvoza žita na lošu ekonomsku situaciju utjecala je vinska klauzula i pojava filoksere[1]. Tako krajem XIX. stoljeća dolazi do velikog valja iseljavanja što se negativno odražava na demografske tendencije.

Samo Blato nije pogodilo najveći val iseljavanja. U razdoblju od 1890. - 1914. opće ekonomsko stanje u Blatu je zadovoljavajuće, u tom razdoblju Blato proizvodi 1/17 cjelokupne dalmatinske proizvodnje vina[2]. 1908. sagrađena je kolna cesta od Blata do Vele Luke, a 1912. svečano je otvoren tunel Blato polje – Bristva. Prema popisu stanovništva od 1869. pa sve do 1921. godine broj stanovnika Blata u značajnom je porastu[3] (1869. - 3,461; 1880. - 4,091; 1890. - 5,047; 1900. - 7,208; 1921. - 8,270). Najveći val iseljavanja Blato zahvaća nakon I. Svjetskog rata. Nije bilo radne snage koja bi vodila brigu o vinogradima i filoksere je uništila sve vinograde. Kada je nestalo loze, vino se više nije moglo izvoziti što je dovelo do teške ekonomske situacije i početka masovnog iseljavanja iz Blata koje je svoj vrhunac doživilo 1925. godine.

Na ekonomsku krizu u Dalmaciji nadovezale su se godine nerodice, suše i poplave. Poseban problem u prehrani stanovništva je bilo pomanjkanje plodna zemljišta. Uzrok tomu je bio i veliki broj močvarnih područja. Već u 18. stoljeću zabilježeni su pokušaji melioracije močvarnih područja kako bi se dobila nova obradiva zemljišta. Dolaskom francuske uprave također se uočava da za prehranu stanovništva nema dovoljno obradivih površina. Vicko Dandolo, civilni upravitelj Dalmacije u vrijeme francuske uprave u jednom izvještaju caru posebno naglašava da "osobito preporuča da se pristupi presušivanju blata".[4]

Ovdje ću navesti neke primjere isušivanja i melioracije tla na našim područjima od 18. stoljeća. Prvi pokušaj privatnog isušivanja i melioracije tla zabilježen je u 18. stoljeću kada se pokušalo isušiti vransko blato na feudalnom posjedu Borelli u Ravnim kotarima[5]. Vranski posjed je obitelj Borelli dobila u zakup 1752. godine. Da bi se dobili izgledi za veću valorizaciju posjeda, trebalo je sedam osmina posjeda meliorizirati. Naime samo je jedna osmina posjeda činila oranice, vinograde i livade, dok je ostatak posjeda pokrivala močvara. Cilj je bio kopanje kanala i stvaranje melioracijskog sustava vranskog polja. Projekt je trebao osigurati isušivanje močvare i veću proizvodnju hrane[6].

Mjesto Runovići su također poduzeli neke meliorativne zahvate dvadesetih godina 19. stoljeća. Prokopavanjem kanala spriječilo se često plavljenje polja i jedan dio dotada poplavljenog područja pretvoreno je u obradivo zemljište. Samim prokopavanjem kanala smanjena je prijetnja od poplava, iako nije u potpunosti otklonjena[7].

U periodu od 1881. do 1891. močvarna područja u delti Neretve također su se pokušala privesti u obradive površine i to procesom kolmacije (nanošenjem plodnoga mulja rijeke na močvarna područja), ali samo područje nije meliorirano. Proces kolmacije nije postigao željene rezultate, pa su stanovnici delte Neretve sami pokušavali provoditi zemljište u obradivo stanje[8].

Na području otoka Korčule također je bilo močvarnih područja, jedno je bilo na području Smokvice (Mrzelj, Podrasje, Kruševo, Sitnica, Korito, Dračevica). Pokušalo se sasušiti je tako "da se produlji lokva pod selom zvana Mrzelj i da se uredi dva procijedila, te da se uredi lokva Korito"[9]. Drugo močvarno područje je bilo polje Blato o kojem će više biti u nastavku teksta.

Polje Blato

Polje Blato formiralo se kao periodičko jezero dužine 2 km, površine 1,24 km² i nadmorske visine 10 m. U prošlosti je to bilo neplodno i neiskorišteno područje koje bi zimi poplavilo, a ljeti presušilo. Kao takvog ga spominje i antički povjesničar Pseudo Skimno[10].

Autor Ivana Sardelić
Srijeda, 21 Veljača 2018 08:01

Prije probijanja tunela, kada bi polje bilo poplavljeno, obuhvaćalo je 178 ha površine[11]. Još od mletačke vladavine polje je pripadalo Općini Korčula i u službenim spisima se označavalo "Prado Comunale sotto Blata".

Plan polja Blato iz 1754. godine

Snimka polja Blato 2011. godine

Njegova svrha je bila da posluži kao livada ili pašnjak, sa izričitom zabranom sadnje vinove loze. 1601. godine polje se počelo dijeliti na "stupove" i takav naziv je ostao do današnjih dana. Do polovine 19. stoljeća polje je razdjeljeno 22 puta. Zadnju podjelu izvršili su korčulanski pretur Tomašić, načelnik Blata Ostoić i bilježnik Rafo Arneri. U zadnjoj podjeli je sudjelovalo 220 obitelji koje su tada dobile vlasništvo nad česticama koje su im dodijeljene[12].

Vlasnici zemlje u polju Blatu su i prije probijanja tunela, tokom cijelog XIX. stoljeća pokušali presušiti polje koje je uglavnom bilo poplavljeno od listopada do lipnja. Jedan od pokušaja je bio zatvaranje izvora betonom. Kako navodi Marčić "Bilo je šta više dokaza, da su u davno doba bili pokušali sami da prosuše blato, zatvarajući betonom sve oduške, što je imala na površini podzemna voda. Naravna stvar, da taj pokušaj nije mogao uspjeti, te čim je nadošla prva jača kiša, podigla se je razina podzemne vode, te je voda stala izvirati iz cijele površine te vodovarne zemlje"[13] a drugi je bio probijanje jama kako bi se voda izgubila u podzemlju, "Kasnije načiniše i nekoliko izvrtanih zdenaca (jama), da se probije nepropusni sloj zemlje, e da voda uzmogne otjecati i gubiti se u utrobi zemlje, no ni ovaj pokušaj nije uspio, budući da je površina blata premalo visoka nad morem, a podzemna voda, kad bi polje presušilo, ne bi se mogla sniziti ispod morske razine, već bi na istoj razini polagano prodirala podzemnim putem do mora"[14].

-
Isušenje Blatskog polja

Vlasnici zemlje u polju Blato, kao i sama Općina Blata nastojali su da se polje presuši. Razloga je bilo više. U Blatu je već od polovine XIX. stoljeća broj stanovnika u stalnom porastu, a

Autor Ivana Sardelić
Srijeda, 21 Veljača 2018 08:01

obradive površine nisu površinom zadovoljavale potrebe stanovništva. Presušenjem polja stvara se plodno zemljište koje bi moglo zadovoljiti potrebe okolnih mjesta. Drugi razlog je bio zdrastveni. Kao močvarno područje polje je bilo leglo malarije i ostalih bolesti koje su se iz njega širile.

Već krajem XIX. stoljeća predstavnici vlasti dolazili su u Blatu kako bi osobno procijenili situaciju. I oni su smatrali da je od vitalnog značaja da se polje presuši, ali su veliki troškovi bili glavna prepreka realizaciji ovog projekta. Narodni zastupnici Arneri i Biankini također su se u Dalmatinskom saboru zalagali za presušenje. Načelnik Općine Blato Ivan Petković Kovač učestalo se obraćao Carskom Kraljevskom namjesništvu.

Već 1903. godine narodni zastupnik Roko Arneri, na sjednici Dalmatinskog sabora od 10. studenog, zalaže se za isušenje. Ističe kako od sadašnjeg stanja nitko nema koristi, a u slučaju presušnja polja korist bi bila višestruka. Kada bi se isušilo na njemu bi se mogla uz ostale kulture uzgajati loza, a i stanovništvo bi bilo voljno sudjelovati u isušnju jer će ono imati najviše koristi od njega. 1905. godine narodni zastupnik Juraj Biankini u Dalmatinskom saboru ponovno pokreće raspravu o presušnju polja. On je tražio da vlada pošalje svoga vještaka u Blato, i to u vrijeme kada se voda zadržava kako bi se našlo najbolje rješenje za uređenje toga polja. Svoje zahtjeve argumentirao je gospodarskom koristi za mjesto i njegove stanovnike. Naime, kako je polje Blato izrazito plodno, bilo je slučajeva da se na istom mjestu dva puta godišnje sijalo žito. Osim toga bogate blatske posjede koji su imali veliki komad zemlje u polju mogli su zemlju dati u zakup siromašnijim stanovnicima (tada ih je bilo oko 7,000 stanovnika i nedovoljno obradive površine). Kao najjači argument za prosušenje polja zastupnik Biankini navodi kako cijeli taj projekt vladu ne bi financijski opteretio. Prema njegovoj procjeni za isušenje polja bi trebalo izdvojiti 200.000 kruna koje bi vlada dobila natrag na način da sklopi ugovor po kojem bi posjednici u polju trebali dio prihoda davati vladi na određeni broj godina. Međutim, sva nastojanja zastupnika nisu imala nikakvih rezultata.

Međutim kada je 1907. godine otpočela akcija za podizanje gospodarskih prilika u Dalmaciji koju je pokrenulo Ministarstvo poljodjeljstva i zahtjevi za presušenjem polja naišli su na plodno tlo. Ministarstvo poljodjeljstva je 1908. godine u sklopu akcije odobrilo program radova na regulaciji voda i vodoopskrbi, odobren je zahtjev za presušenjem polja Blato i donesen je proračun. Osnovu za presušenje polja izradio je građevni viši savjetnik Bartol Tamino. Projekt je bio povjeren carskom kraljevskom odsjeku za poljodjelske poboljšice u Zadru pod ravnanjem građevnog savjetnika Horowitza. Za izvođača radova izabrana je bečka tvrtka Bruder Redlich&Berger na temelju "Dražbenog oglasa" objavljenog u Objavitelju Dalmatinskom kojega prenosim u cijelosti.

Autor Ivana Sardelić
Srijeda, 21 Veljača 2018 08:01

Dražbeni oglas.

(prosušenje).

Blatopolje na Korčuli imade se prosušiti gradnjom 2240 m dugog tunela u kredovitom kršu sa 3,9 m kvadratnih otvora, 160 m. dugog projekta u vridu i 5 000 m. dugog konala u zemlji.

Na dopunu radnja prosušenja imala bi se nadalje graditi dva poljska puta od 5 odnosno 4 m. širine i u ukupnoj duljini od 4 300 m., 6 propusta i zidani oblozi na dva bunara.

Proračun za izvedenje navedenih radnja glasi na 581.000 kr.

Pozivaju se oni poduzetnici, koji su vješti takovim gradnjama, da podnesu svoje pismene ponude i to izključivo na temelju jednodnih cijena i prema radnjama kako su iste razdjeljene u proračunu.

Prepisi trebovnika mogu se dobiti od c.k. Namjesništvenog odsjeka za polodjeljske poboljšice u Zadru uz naknadu odnosnih troškova, dočim su nacrti osnove izloženi na uvid kod rečenog odsjeka za vrijeme uredovnih satova.

Ponude provigjene biljegom od 1 kr. imadu se dostaviti u zapečaćenom omotu napisanom "Ponuda za Blato-polje" predatniku c.k. Namjesništva u Zadru najdalje do podne dneva 30 lipnja tek. Godine. U isto doba imade se položiti kod blagajne c.k. Ravnateljstva namjesništvenih pomoćnih Ureda jamčevinu od 30 000 kr. u novcu ili u državnim obveznicam koje će se pocijeniti su 95 % burzovnog tečaja.

Zakašnjene ponude i ponude bez jamčevine neće se uzeti u obzir.

Autor Ivana Sardelić
Srijeda, 21 Veljača 2018 08:01

C.k. Ministarstvo polodjeljstva pridržava si pravo da odluči o podnesenim ponudama po vlastitom presugjenju i eventualno da odbije sve ponude.

Zadar, 2. lipnja 1909.

Od c.k. Namjesništva[15]

U kolovozu su započele pripreme na terenu za radove i već 1. rujna moglo se započeti sa kopanjem. Kopanje tunela odvijalo se sa dvije strane, jedna sa polja Blato, a druga sa uvale Bristva. Kopalo se kroz brda Mišjak i Damjanovicu. Tunel se kopao od najniže točke polja do one najbliže morskoj obali.

Sa kopanjem se počelo u uvali Bristva, tako da su se tamo nalazili strojevi, potrebne radionice, kao i privremeni smještaj za radnike. Sa projektom je rukovodio inženjer E. Hopfgartner. Opis uvale Bristva u vrijeme kopanja tunela dobivamo od Marčića[16]: "Inštalacija u Bristvi bila je ova: jedan motor na upojni plin od 30 konjskih sila, jedan benzin motor u pričuvi od 25 konjskih sila, jedan kompresor od 6 atmosfera, dynamo za električnu rasvjetu, dva ventilatora za ventilaciju tunela, stroj za pravljenje leda i sisaljka za vodu. Osim toga bila je potpuna radionica za popravljanje strojeva i alata sa savršenim strojevima. Prorov se provrtao pomoću svrdala na zračni tlak sa 5 atmosfera tlaka."

Kroz 1910. Godinu Ljetopis blatske plovanije navodi "radnja tunela iz Bristva prema Blato – polje dobro napreduje i naših je nekoliko zaposlenih"[17]. Prema podacima iz Ljetopisa blatske plovanije kroz 1910. godinu Blatsko polje je često bilo poplavljeno,[18] tako navodi "dana 23/XI prvi dan studenog (5 °C), dana 24/XI mećava, ali se snjeg ne prima, te kišilo, - Blato – polje počelo poplivati, svrha studenoga još se vidi kruna Studenca"[19]. U Ljetopisu je za 1911. godinu još uvijek zabilježeno da polje poplavi, ali u manjoj mjeri. U 1912. godini stoji "prva polovina drugog mjeseca Blato – polje ovoga puta nije poplilo"[20]

Osim vremena koliko je polje bilo poplavljeno Ljetopis blatske plovanije donosi još zanimljivih podataka. Tako doznajemo da je 24.07.1910. godine, nedjelja, župnik don Petar Franulović "blagoslovio je i za prvi put rekao sv. Misu u malešnoj bogomolji u Bristvi sagrađenoj od Marina Tulića p. Ivana iz Blata, u gotičkom stilu po nacrtu i po nagovoru inženjera Blato – polje Hopfgartnera, na čast blažene gospe Karmel i sv. Barbare[21]".[22]

Bez ikakvih većih poteškoća u prethodnim godinama i bez ljudskih žrtava 21. veljače 1912. godine[23] probijen je prvi meliracioni tunel u Austro-Ugarskoj Monarhiji. Na dan završetka radova izvješena je zastava na mjestu gdje je tunel bio probijen, a svečanost je bila predviđena za 25. veljače. Dan prije je glasnik cijeli dan obilazio mjesto i pozivao stanovništvo da se okupi na predviđenoj proslavi, a bio je pozvan i sa oltara. Zbog toga se bio okupio veliki broj ljudi kada je počela svečana ceremonija na kojoj je na blatskom polju Namjesnik grof Attens svečano završio kopanje kanala i izgradnju pratećih odvodnih kanala. Na svečanoj ceremoniji osim namjesnika Attensa bili su prisutni i namjesnikov savjetnik Kamler, upravitelj Ureda polodjeljskih poboljšica Horowitz, građevinski savjetnik i povjerenik Bandi. Ovi visoki uzvanici svojim prisustvom samo su potvrdili važnost ovog događaja. Nakon svečane ceremonije održana je Sveta Misa u 10 sati. Svečani ručak za visoke uzvanike načelnik Općine Blato upriličio je pod vedrim nebom u uvali Bristva.

Na samom kraju potrebno je zapitati se što je tunel značio za Blato?

Osigurao je zemljište na kojem su se mogle zasaditi nove kulture, poboljšao je kvalitetu života stanovnika Blata, predstavljao je tehničko dostignuće toga vremena, bio je i ostao ponos Blata. Kada bi u Blato došli uvaženi gosti, uvijek im se pokazivao tunel, tako imamo zabilježeno da je 1931. kada je došao nadbiskup Bauer u Blato odveden da vidi tunel. (fotografija biskupa Bauera iznad ulaza u tunel).

U životu lokalnog stanovništva tunel je koristio uglavnom “za kratit put do Bristve za poč se kupat”. Taj doživljaj prolaska domaćeg čovjeka kroz tunel možda je najbolje opisao Zvonimir Šeparović u svojoj knjizi od Sydneya do San Francisca: “Poći kroz tunel u Bristvu bio je pojam nečeg uvijek uzbudljivog. Možda je to i razlog zašto smo Bristvu doživljavali kao posebno lijepu uvalu. Brojne mreže Tulićevih i njihove barke, i levut, i kućice kamene u kojima se na velikim kavaletima spavalo između barila slanah srdela, bukava i črnaca, s prodornim mirisima...”[24] (fotografija Tulićevih mriža u Bristvi).

I na samom kraju ovog predavanja upoznat ću Vas sa jednom pričom o tunelu koju sam često imala priliku čuti dok sam se pripremala za ovu večer, a koju većina Vas najvjerojatnije i zna. To je priča o glavnom inženjeru zaduženom za tunel.

On je odlučio početi kopati tunel sa strane od Blatskog polja. To se nije pokazalo najmudrijom

Autor Ivana Sardelić
Srijeda, 21 Veljača 2018 08:01

idejom i nakon nekoliko stotina metara zaustavili su se radovi i prebačeni su sa morske strane, u uvalu Bristva. Inženjer je prijetio radnicima da će, ukoliko ne pogode na otvor od onih par stotina metara koji su bili probušeni sa strane polja Blato, počiniti samoubojstvo. Radnici su svoj zadatak uspješno završili na svoje zadovoljstvo, a ponajviše inženjera koji nije morao dokazivati da li bi svoju prijetnju ispunio.

Ivana Sardelić / Blatski fižuli ustanova u kulturi / izlaganje povodom 100 obljetnice proboja tunela blatsko polje Bristva, veljača 2012.

Â

[1] Pojavila se 1894. godine u Dalmaciji

[2] Gjivoje, Otok Korčula

[3] Ivana Lazarević i Nenad Vekarić: "Stanovništvo Blata na Korčuli (1870.-1880.): početak demografske tranzicije"

[4] Gjivoje: "Otok Korčula", str. 99

[5] Dubravka Mlinarić: "Privatni projekti isušivanja i melioracije tla u Dalmaciji i Istri od ranoga novoga vijeka do 20. stoljeća"

[6] Dubravka Mlinarić: "Privatni projekti isušivanja i melioracije tla u Dalmaciji i Istri od ranoga novoga vijeka do 20. stoljeća", str. 140

[7] http://public.carnet.hr/runovici/index.php?option=com_content&task=view&id=17&Itemid=30

[8] <http://www.geografija.hr/clanci/626/delta-neretve-od-mocvare-do-intenzivne-poljoprivrede>

[9] Franko Oreb "Korčula u doba druge austrijske uprave", str. 438

[10] Nikola Bačić: "Blatsko zdrastvo kroz vjekove", str. 13

[11] Gjivoje "Otok Korčula", str. 14

[12] Te čestice su se još nazivale i stupovi – 220 sa istočne strane, 220 sa zapadne strane, svaka je imala površinu od oko 2 gonjala

[13] Marko Marčić: Presušenje blatskog polja na Korčuli, Smotra dalmatinska, 28. II i 4. III 1914.
1

[14] Marko Marčić: Presušenje blatskog polja na Korčuli, Smotra dalmatinska, 28. II i 4. III 1914.
1

[15] Dražbeni oglasi, Objavitelj dalmatinski, Zadar, 9. VI. 1909. 4.

[16] Marko Marčić: Presušenje blatskog polja na Korčuli, Smotra dalmatinska, 28. II i 4. III 1914.
1

[17] Ljetopis Blatske plovanije, 1910. godina, str. 131

Autor Ivana Sardelić
Srijeda, 21 Veljača 2018 08:01

[18] Ljetopis Blatske plovanije, 1910. , str. 138

[19] Ljetopis Blatske plovanije, 1910. , str. 141-142

[20] Ljetopis Blatske plovanije, 1912., str. 178

[21] Sveta Barbara je zaštitnica rudara i jedna je od 14 svetaca pomoćnika u nevoljama

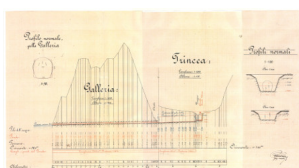
[22] Ljetopis Blatske plovanije, 1910., str. 134

[23] Prema Ljetopisu tunel je probijen u 11 sati

[24] Zvonimir Šeparović: "Od Sydneya do San Francisca", str.37.

Blato, 1912. godina

Autor Ivana Sardelić
Srijeda, 21 Veljača 2018 08:01

Nacrtna tunela Blatsko polje - Bristva

Prosušenje Blatskog Polja na Korčuli.
Ministarstvo poljodjelstva odobrilo je osnovu za
prosušenje Blatskog Polja na otoku Korčuli, koju je
izradio namjesnički odsjek za poljodjelske pobo-
ljšice.
Potrepština za samu radnju iznosi 682.000 kruna,
a sa uzdržavanjem radnje 750.200 kruna.